

неможливість особи виконувати свою роботу та отримувати заробіток, який вона мала до такого зниження.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що інвалідність – це стійке порушення функцій організму, що призводить до зниження або втрати загальної чи професійної працездатності внаслідок захворювання або травми та засвідчене у встановленому порядку органами охорони здоров'я.

УДК 349.3:364-786(477)

РЕАБІЛІТАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сіньова Л. М.,

*асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

*Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
канд. юрид. наук*

В умовах перехідної економіки Україна має захищати своє населення, в першу чергу йдеться про необхідність державної підтримки тих категорій населення, які з огляду на їх вік, матеріальне становище, моральний стан тощо неспроможні самостійно організувати свою життєдіяльність на відповідному для належного існування рівні. До таких категорій громадян насамперед належать громадяни похилого віку¹. Одними з основних функцій соціального забезпечення в Україні є реабілітаційна, яка, особливо в такий важкий час для держави, має пом'якшувати наслідки бідності та інших негативних соціальних явищ, та превентивна, яка полягає в запобіганні виникненню негативних соціальних явищ. Більше того, соціальна (соціально-реабілітаційна) функція соціального забезпечення сприяє підтримці соціального становища громадян при настанні різних соціальних ризиків (хвороби, інвалідності, старості, смерті годувальника, безробіття, бідності) шляхом надання різних видів матеріального забезпечення, соціальних послуг, пільг з метою підтримки гідного рівня життя і запобігання зубожінню. За допомогою соціальної функції здійснюється соціальне забезпечення

¹ Тищенко О. В. Окремі питання соціально-правового становища громадян похилого віку в Україні / О. В. Тищенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 3. – С. 66–73.

в реабілітаційному напрямі, метою якого є відновлення (повністю або частково) повноцінної життєдіяльності людини, що дозволяє їй навчатися, працювати, спілкуватися з іншими людьми, самостійно себе обслуговувати тощо.

В праві соціального забезпечення значну увагу функціям приділяли наступні вчені: В. М. Андріїв, В. М. Горшенюв, М. І. Іншин, О. Є. Мачульська, Л. Ю. Малюга, С. М. Прилипко, Б. І. Сташків, В. П. Слобожанін, О. В. Тищенко, Я. М. Фогель, В. Ш. Шайхатдінов, В. І. Щербина, О. М. Ярошенко та ін. На даному етапі є необхідність дослідження функцій, які виконують соціальне забезпечення в суспільстві, щоб глибше усвідомити суть і значення цього інституту та створити більш широкі можливості для прийняття оптимальних практичних рішень у даній сфері суспільного життя.

У 1978 р. Я. М. Фогель виступив за те, щоб в назві правового методу регулювання відносин із соціального забезпечення використовувати поняття «соціальна реабілітація». Саме за допомогою цього методу встановлюється і надається весь комплекс прав на соціальну допомогу, забезпечується сприяння в цьому, досягається єдність у регулюванні відносин при виконанні відповідних правових обов'язків з надання різноманітних матеріальних благ і послуг непрацездатним громадянам¹.

Реабілітаційна функція права соціального забезпечення виконує завдання з відновлення працездатності осіб, що втратили здатність до праці, задіяння їх у трудовій і громадській діяльності. Це завдання здійснюють ще декілька галузей права, в тому числі адміністративне (захист здоров'я, народна освіта), трудове і господарське (регулювання праці інвалідів). Проте право соціального забезпечення застосовує специфічні правові засоби, форми і види забезпечення. Так, особи, що тимчасово втратили працездатність, утримуючи грошову допомогу замість утраченого заробітку, мають можливість відновити здатність до виконання своїх трудових функцій. Інвалідам надаються послуги лікарсько-трудової експертизи, пенсії по інвалідності, допомоги. Інваліди з дитинства отримують допомогу, вивчаючи професії у спеціальних навчальних закладах, утримуються в будинках-інтернатах, їх працевлаштовують відповідно до здібностей до праці, в тому числі у спеціально пристосовані цехи і дільниці, їм виплачується (разом

¹ Фогель Я. М. О методе правового регулирования в социалистическом обеспечении / Я. М. Фогель. – М. : Юрид. лит., 1978. – С. 210.

із заробітком) пенсія (повністю або частково), виділяються протезно-ортопедичні вироби, спеціальні засоби пересування, надаються пільги. Пенсіонери за віком мають можливість працювати і отримувати заробіток і пенсію (в повному обсязі або частково) або не утримувати пенсії, але в майбутньому отримати надбавку до неї за кожен рік роботи після призначення пенсії¹.

Відповідно до вітчизняного законодавства про соціальний захист реабілітаційні заходи визначаються як комплекс заходів, якими здійснюється реабілітація інвалідів. Реабілітаційні заходи здійснюються у трьох формах: 1) надання реабілітаційних послуг; 2) забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення; 3) матеріальне забезпечення². Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»³ від 06 жовтня 2005 р. № 2961- IV визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання інвалідами фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності. Згідно зі ст. 1 даного Закону, реабілітація інвалідів – це система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення⁴.

Визначення поняття реабілітації (від. лат. *rehabilitacio* – «відновлення») інвалідів у розвинених демократичних країнах почало формуватися паралельно з усвідомленням необхідності

¹ Функції права соціального забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/sostial/484-sots-zabespech/9072---7----.html>.

² Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні : навч. посіб. / Л. Ю. Малюга. – К. : Алерта, 2016. – 324 с.

³ Про реабілітацію інвалідів в Україні : закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 36.

⁴ Про реабілітацію інвалідів в Україні : закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 36.

захисту прав і свобод цієї категорії осіб. Проте, незважаючи на широке використання терміна «реабілітація», до сьогодні немає єдиної точки зору щодо цілей та завдань реабілітаційних заходів. Зокрема, у другому звіті Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо реабілітації (1969 р.) нею названо поєднання і скоординоване використання медичних, соціальних, просвітницьких і професійних заходів, включаючи навчання чи перенавчання інвалідів, для досягнення особами, що підлягають реабілітації, по можливості, найбільш високого рівня функціональної активності. Тоді як у резолюції IX Наради Міністрів охорони здоров'я соціалістичних країн (м. Прага, 1967 р.) реабілітація визначена як система державних, соціально-економічних, медичних, професійних, педагогічних, психологічних та інших заходів, спрямованих на запобігання розвитку патологічних процесів, що призводять до тимчасової чи стійкої втрати працездатності, на ефективне і раннє повернення інвалідів у суспільство і до суспільно корисної праці¹.

Соціальне забезпечення в суспільстві повинно виконувати дві головні функції: лікувальну і превентивну. Перша пов'язана із запровадженням механізмів боротьби з бідністю, які включають адресну допомогу малозабезпеченим верствам населення, надання житлових субсидій, допомогу сім'ям з дітьми тощо. Таким чином, реабілітаційна функція виконує завдання з відновлення працездатності осіб, що втратили здатність до праці, залучення їх у трудову і громадську діяльність.

УДК 349.3

ЩОДО ГАЛУЗЕВОЇ САМОСТІЙНОСТІ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Скоробагатько А. В.,

завідувач кафедри цивільного та трудового права

Національного університету

«Одеська морська академія»,

канд. юрид. наук, доцент

Право соціального забезпечення здійснює регулювання однієї із ключових сфер держави – соціальної сфери. Це важливі суспільні відносини щодо формування і діяльності Пенсійного та інших

¹ Комплексная профилактика заболеваний и реабилитация больных и инвалидов : учеб. пособие. – 2-е изд., стереотип. / под ред. С. П. Евсеева. – М. : Сов. спорт, 2004. – С. 247–248.